

освіченості і культури населення набувають вирішального значення для економічного і соціального поступу країни. Відповідно до цього при переході до освіти інноваційного, гуманістичного типу актуалізується здатність учителя поєднувати фундаментальність професійних базових знань з інноваційністю мислення та практично орієнтованим, дослідницьким підходом до вирішення навчально-виховних питань. Тож, актуальною залишається потреба в забезпеченні сільської школи професійно компетентними кадрами, які мають високий рівень культури загалом і педагогічної зокрема.

Література

1. Національна доктрина розвитку освіти у XXI столітті // Освіта України. – 2001. – № 1. – С. 22–25.
2. Буряк В. К. Педагогічна культура: теоретико-методологічний аспект. – К.: Деміург. – 2005. – 232 с.
3. Кремень В. Г. XXI сторіччя: нова освітня політика: проблеми розвитку та шляхи їх подолання / В. Г. Кремень // Дошкільне виховання. – 2003. – № 1. – С. 2–9.
4. Микитюк І. А. Педагогічна культура вчителя в контексті сучасної культурно-освітньої ситуації / І. А. Микитюк // Вища школа. – 2009. – № 4. – С. 93–101.

Стаття надійшла до редакції 19.04.2011 р.

УДК 378.4:316.343.653

Стрельчук Я. В.

старший викладач,

Чорноморський державний університет ім. Петра Могили

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МОРАЛЬНО-ДІЛОВИХ ВІДНОСИН У МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розкривається ефективність педагогічних умов, запропонованих для формування культури морально-ділових відносин у майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності.

Ключові слова: педагогічні умови, формувальний експеримент, комплексна програма, навчальний спецкурс «Морально-ділова культура менеджера», контрольна та експериментальна групи.

В статье раскрывается эффективность педагогических условий, предложенных для формирования культуры морально-деловых отношений у будущих менеджеров внешнеэкономической деятельности.

Ключевые слова: педагогические условия, формирующий эксперимент, комплексная программа, учебный спецкурс «Морально-деловая культура менеджера», контрольная и экспериментальная группы.

The article describes the effectiveness of pedagogical conditions proposed for the formation of culture of moral-business relations of future international managers.

Keywords: pedagogical conditions, forming experiment, complex program, special course «Moral-business culture of a manager», control and experimental groups.

Актуальність дослідження: Підготовка майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності до культури морально-ділових відносин передбачає вирішення комплексу багатьох складних завдань програмного, ціннісно-орієнтаційного, інформаційного та організаційного змісту. На етапі констатувального експерименту нами було виявлено, що сучасна професійна освіта ще не забезпечує належні умови для успішного вирішення зазначених питань. Науково-педагогічний пошук, здійснений нами на теоретичному рівні, дозволив нам виділити і обґрунтувати необхідність та важливість певних змін у систему роботи вищих навчальних закладів з метою удосконалення підготовки майбутніх менеджерів до культурологічного навчання та виховання.

На основі теоретичного вивчення та аналізу даної проблеми нами визначено та науково обґрунтовано педагогічні умови щодо ефективної підготовки майбутніх менеджерів у зазначеному напрямі. Запропоновані педагогічні умови передбачають спрямування навчально-виховного процесу та реалізацію викладачами вищої професійної освіти комплексної програми та навчального спецкурсу «Морально-ділова культура менеджера», а також оволодіння майбутніми менеджерами необхідною навчальною інформацією та способами реалізації культурологічної діяльності.

Визначені педагогічні умови знайшли висвітлення на рівні теоретичних положень та висновків. Проте вони вимагають систематичної перевірки та підтвердження своєї ефективності на основі сучасної практики, під час здійснення викладачами навчальних занять, участі студентів у поза аудиторних заходах виховної роботи, проведення науково-дослідної діяльності.

Тому мета дослідження полягала у підготовці та проведенні формульовального експерименту, отриманні та аналізі даних, які б довели ефективність запропонованих педагогічних умов щодо успішної підготовки майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності з питань морально-ділової культури.

Формувальний експеримент здійснювався на базі Інституту управління, економіки і прикладної математики Миколаївського національного університету ім. В. О. Сухомлинського, Миколаївського державного аграрного університету, Херсонського національного технічного університету, Чорноморського державного університету ім. Петра Могили у період з 2009 по 2011 рр. та охоплював 245 студентів II-VI курсів. Експериментальна робота проводилася автором дослідницької роботи та під його керівництвом викладачами університетів, які читають лекції, проводять практичні заняття та здійснюють виховну роботу.

У процесі формульовального експерименту нами було використано різноманітні методи, а саме: тестування, анкетування, дослідницькі бесіди, спостереження, статистичні вимірювання, аналіз результатів практичної діяльності студентів, моделювання практичних (ділових) ситуацій. Використання зазначених методів пов'язано з необхідністю отримання достовірної інформації, яка б свідчила про динаміку змін завдяки упровадженню

вказаних педагогічних умов і ефективність системи професійної освіти з даних питань та її відповідності вимогам щодо ролі та функцій освіти у підготовці менеджерів зовнішньоекономічної діяльності.

Дослідно-експериментальна робота охоплювала декілька етапів з метою послідовного вирішення поставлених нами завдань та здійснення певної діяльності щодо підготовки, проведення та аналізу результатів формульованого експерименту.

Підготовчий етап формульованого експерименту. Виділення цього етапу дослідно-експериментальної роботи зумовлено тим, що запропоновані умови підготовки майбутніх менеджерів з питань культури морально-ділових відносин визначено на теоретичному рівні. Тому для практичної перевірки потрібно провести додаткову роботу щодо конкретизації умов та наповнення їх необхідним матеріалом для визначення спрямованості, змісту та характеру дій, які викладачі повинні здійснити під час як навчальної так і поза аудиторної роботи. Тому на підготовчому етапі необхідно підготувати належним чином усе необхідне для експериментальних дій викладачів та практичної перевірки педагогічних умов, визначених теоретично.

Першим завданням підготовчого етапу було виділення контрольної та експериментальної груп студентів, визначення та порівняння рівнів їх сформованості з питань культури морально-ділових відносин. За допомогою вказаних груп можливо виявити динаміку змін в результаті реалізації традиційного та інноваційного підходу до підготовки менеджерів з зазначених питань. Контрольна та експериментальна групи було створено у Миколаївському національному університеті ім. В. О. Сухомлинського та Миколаївському державному аграрному університеті.

До контрольної групи було віднесено 120 студентів, а до експериментальної – 125. Усього залучено до експериментальної роботи 245 студентів II, V, VI курсів факультету менеджменту. Для визначення та порівняння рівнів сформованості культури морально-ділових відносин у студентів контрольної та експериментальної групи нами було проведено відповідну діагностичну роботу. З урахуванням основних критеріїв та показників проведено вивчення рівнів сформованості культури морально-ділових відносин студентів вказаних груп та отримано наступні дані (табл. 1.). Як бачимо, студенти контрольної та експериментальної груп суттєво не відрізняються за своїми показниками.

Таблиця 1

Рівні сформованості культури морально-ділових відносин у майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності

№	Рівні сформованості	Контрольна група		Експериментальна група	
		абс.	%	абс.	%
1	Високий рівень	12	10	13	10,4
2	Середній рівень	36	30	34	27,2
3	Низький рівень	72	60	78	62,4
4	Усього	120	100	125	100

Зазначимо, що більша частина студентів в обох групах (60 % та 62,4 %) мали низький рівень сформованості культури морально-ділових відносин, 30 % та відповідно 27,2 % студентів, залучених до контрольної та експериментальної групи, характеризувалися середнім рівнем сформованості культури. В обох групах виявлено високий рівень лише у незначній кількості майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності (10 % та 10,4 %). Отже, отримані дані на початку формувального експерименту дозволили зробити висновок, що за рівнем сформованості культури студенти контрольної та експериментальної групи не мали суттєвої різниці. Дані зробили можливим здійснювати порівняння, пов'язані зі змінами, викликаними умовами формувального експерименту.

Нами було розроблено комплексну програму, яка складається з 4 основних розділів. Виконуючи функцію інтегруючого чинника, комплексна програма розрахована на те, що буде використана викладачами різних дисциплін, які читаються на факультеті менеджменту для студентів I-VI курсів.

Конкретизація змісту комплексної програми підготовки майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності до культури морально-ділових відносин дозволила визначити широкий спектр питань, які доцільно розглядати зі студентами у процесі навчальної, практичної, поза аудиторної та інших видів діяльності у вищій школі.

На підготовчому етапі формувального експерименту автором дисертаційного дослідження проведено методичний семінар викладачів, на якому розглянуто питання змісту та шляхів удосконалення підготовки майбутніх менеджерів до культури морально-ділових відносин, а також обговорено запропоновані педагогічні умови з метою успішного вирішення даної проблеми. Учасники семінару ознайомилися з програмою формувального експерименту, отримали відповіді щодо інформаційного та організаційного забезпечення процесу професійної підготовки до морально-ділової культури.

Запропоновані викладачам зазначених вищих навчальних закладів та учасникам формувального експерименту теми для обговорення на методичному семінарі сприяли осмисленню та стійкому інтересу щодо зазначеної проблеми, дозволили отримати інформацію щодо необхідних педагогічних умов, допомогли учасникам експерименту раціонально організувати навчально-практичні заняття, спрямовані на ознайомлення майбутніх менеджерів із накопиченим досвідом культурологічної освіти та виховання.

Основний етап формувального експерименту. Важливість даного етапу дослідно-експериментальної роботи полягала в тому, що він був пов'язаний із втіленням на практиці педагогічних умов підготовки майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності до культури морально-ділових відносин. Адже зазначені та обґрунтовані педагогічні умови на те-

оретичному рівні потребували реалізації у навчально-виховному процесі на факультеті менеджменту та внесення відповідних змін, уточнень у зміст та методику зазначеного спецкурсу та комплексної програми. Запропоновані педагогічні умови мали інноваційний характер і передбачали перегляд існуючих підходів до підготовки студентів до даної проблеми, а також передачу їм певного досвіду, знань, навичок, зумовлених потребами сучасних вимог вищої школи та суспільства. Згідно з цим, завданнями основного етапу формувального експерименту визначено наступні:

1. Передати майбутнім менеджерам необхідні знання культурологічного змісту засобами різних видів інформації.

2. Залучити студентів до основних способів діяльності з питань культури морально-ділових відносин, зумовлених суспільними потребами у майбутній зовнішньоекономічній діяльності.

3. Реалізувати навчальний спецкурс «Морально-ділова культура менеджера» та комплексну програму формування у майбутніх менеджерів культури морально-ділових відносин у навчальному процесі.

Вирішуючи перше завдання основного етапу формувального експерименту, ми намагалися переконатися у ефективності використання різних видів інформації з метою передачі майбутнім менеджерам необхідних знань культурологічного змісту. Варто зазначити, що знання з питань культури морально-ділових відносин охоплюють знання про головні складові морально-ділової культури, соціально-психологічні аспекти зазначеного явища, етичні аспекти професійної діяльності менеджера, специфіку взаємовідносин з підлеглими та зарубіжними партнерами, вимоги щодо морально-ділової поведінки майбутнього фахівця, основи ділової комунікації з урахуванням етичних вимог, національні особливості морально-ділових відносин. Зазначимо, що культурологічні знання постійно змінюються, збагачуються разом зі змінами у суспільстві.

Під час основного етапу формувального експерименту вирішувалося питання залучення студентів до основних та найбільш важливих способів реалізації культури морально-ділових відносин у майбутній професійній діяльності. Прийняття певних рішень із зазначеного питання сприяло розумінню того, що освітньо-виховний вплив на культурологічну свідомість і поведінку студентів-менеджерів може здійснюватися за допомогою різних способів. Так, для актуалізації уваги майбутніх менеджерів до проблеми культури морально-ділових відносин, залучення їх до конкретної участі у процесі навчання доцільно використовувати практичні способи культурологічної діяльності.

Нам вдалося включити до експериментальної перевірки питання про можливість залучення майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності до основних способів реалізації культури морально-ділових відносин, зокрема, практичних, пізнавальних, комунікативних та креативних.

На випускному курсі студентам факультету менеджменту запропоновано розроблений нами навчальний спецкурс «Морально-ділова культура менеджера». У ході розробки спецкурсу використано ряд науково-методичної літератури [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7;]. Основні завдання спецкурсу полягали у наступному:

1. Узагальнити теоретичний і практичний досвід, отриманий студентами під час вивчення дисциплін гуманітарної, професійно-орієнтованої, природничо-наукової та загальноекономічної підготовки та вибіркового дисциплін щодо питань культури морально-ділових відносин майбутніх менеджерів.

2. Ознайомити майбутніх менеджерів з теоретичними аспектами складових морально-ділової культури, особливостями її прояву, сучасними вимогами до цього аспекту професійної діяльності та забезпечення опанування практичними навичками з метою впровадження їх у майбутню зовнішньоекономічну діяльність.

Висновки. У ході основного етапу формувального експерименту реалізовано завдання, пов'язані з практичним втіленням того, на що націлювала комплексна програма підготовки майбутніх менеджерів зовнішньоекономічної діяльності з питань культури морально-ділових відносин. Студенти факультету менеджменту отримали необхідний їм теоретичний і методичний досвід, збагатили свої знання на основі соціальної, наукової, психологічної та культурологічної інформації, оволоділи способами пізнавальної, практичної, комунікативної та креативної діяльності, пов'язаної з морально-діловою культурою майбутніх менеджерів.

Література

1. Ботвина Н. В. Міжнародні культурні традиції: мова та етика ділового спілкування: навч. посіб. / Н. В. Ботвина. – К.: Артк, 2000. – 190 с.
2. Герчикова И. Н. Деловая этика и регулирование международной коммерческой практики: уч. пос. / И. Н. Герчикова. – М.: Консалтбанк, 2002. – 574 с.
3. Лозниця В. С. Психологія менеджменту: навч. пос. / В. С. Лозниця. – К.: КНЕУ, 1997. – 248 с.
4. Невелєв О. М. Етика та етикет в зовнішньоекономічній діяльності: навч. посіб. // О. М. Невелєв. – К.: центр літератури, 2009. – 166с.
5. Палеха Ю. І. Ключі до успіху або організаційна та управлінська культура / Ю. І. Палеха. – К.: Видавництво Європейського університету фінансів, інформаційних систем, менеджменту бізнесу, 2000. – 211 с.
6. Симонова Л. М. Кросс-культурные взаимодействия в международном предпринимательстве: учеб. пос. / Л. Симонова, Л. Стровский. – М.: Юнити-Дана, 2003. – 189 с.
7. Шейнов В. П. Как управлять другими. Как управлять собой: Искусство менеджера / В. П. Шейнов. – 2 изд.- Минск: Амалфея, 1996. – 368 с.

Стаття надійшла до редакції 22.04.2011 р.